

მათი უფლების შეზღუდვის საკითხების განსაზღვრა. რაც აუცილებლად გამოიწვევს შესაბამის ტექნიკური, ეთიკური და სამართლებრივი რეგულაციებისა და რეკომენდაციების შემუშავებას.

რობოტის სამართალსუბიექტურობის აღიარება და საკანონმდებლო რეგულაციებში შესაბამისი ცვლილებების შეტანა ბუნებრივი, ლოგიკური და გარდაუვალია. ყოველივე ეს კი დაკავშირებულია მხოლოდ და მხოლოდ დროის ფაქტორთან.

*თამარ ბარამაშვილი
ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი, მაგისტრანტი*

*ლელა მაჭარაშვილი
ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის
სახელმწიფო უნივერსიტეტი, მაგისტრანტი*

სადავო ნორმის მოქმედების შეჩერების ინსტიტუტი საკონსტიტუციო სამართალწარმოებაში

აბსტრაქტი

სადავო ნორმის მოქმედების შეჩერება წარმოადგენს მნიშვნელოვან ინსტრუმენტს, რომელიც კონსტიტუციური მართლმსაჯულების განხორციელების პროცესში ემსახურება ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლებების ეფექტიან დაცვას. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს პრაქტიკაში ნორმის მოქმედების შეჩერების მექანიზმის ასეთი განსაკუთრებული როლი რამდენიმე მნიშვნელოვანი ფაქტორითაა განპირობებული. უმთავრესი, ნორმის შეჩერების რესურსი შესაძლებლობაა, საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს შეუქმნას საფუძველი (სამართლებრივი შესაძლებლობა), უზრუნველყოს მყისიერი რეაგირება იმ შემთხვევაში, როდესაც ამის გადაუდებელი საჭიროება არსებობს. ინსტრუმენტის შეუცვლელი ხასიათი განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს არა მხოლოდ პრაქტიკული, არამედ აკადემიური თვალსაზრისითაც. ნაშრომში განხილულია ნორმის შეჩერების მექანიზმის ძირითადი არსი, საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს პრაქტიკით ჩამოყალიბებული ნორმის შეჩერების ინსტიტუტის წინაპირობები, ისეთი ცალკეული საკითხები, როგორცაა მოსარჩლე მხარის გამოუსწორებელი ზიანისა და სხვათა უფლებების შეზღუდვის ურთიერთმიმართება. ამასთან, შეფასებულია კანონმდებლის არათანმიმდევრული დამოკიდებულება ინსტრუმენტთან მიმართებით განხორციელებული საკანონმდებლო ცვლილებებისას და საკონსტიტუციო სამართალწარმოებისას გამოვლენილი ხარვეზები.

შესავალი

ადამიანის უფლებებისადმი მიძღვნილ ლიტერატურას განსაკუთრებულად მძაფრი ლექსიკა გამოარჩევს, თითქოს უფლებებისა თუ თავისუფლებების მეტი მნიშვნელობის წარმოსაჩენად ავტორები ყველაზე აღმატებულ ხარისხებს და შედარებებს მიმართავენ. ასეთ ჩანაწერებში ხშირად ნახავთ ფრაზას „სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანი“, თუმცა ამ სიტყვების მნიშვნელობა ყველგან ისეთი გამართლებული ვერ იქნება, როგორც განსახილველი

საკითხის შემთხვევაში. იმის სამტკიცებლად, რომ ნორმის შეჩერების მექანიზმი მართლაც სასიცოცხლო მნიშვნელობისაა საკონსტიტუციო სასამართლოს ძირითადი ფუნქციის შესრულებისა და საქმიანობის უზრუნველსაყოფად, მისი (სასამართლოს) ერთი გადაწყვეტის მოყვანაც საკმარისი იქნებოდა. ერთ-ერთ საქმეში¹ სასამართლოს მოუწია იმ ნორმის შეჩერება, რომელზეც პირდაპირ იყო ადამიანის სიცოცხლის საკითხი დამოკიდებული. ასეთი ნათელი შემთხვევები სიმარტივითა და პრაგმატულობით ხასიათდება, სასამართლოს მოქმედების არეალი ცალსახაა, ხოლო გადაწყვეტილება შედარებით უალტერნატივო. თუმცა სხვა პრაქტიკული მაგალითები ცხადყოფს, რომ ნორმის შეჩერების მექანიზმის გამოყენების სირთულე, ერთი მხრივ, ინტერესთა დაბალანსებაში პოლიტიკური წონასწორობის დაცვაა, ხოლო, მეორე მხრივ, ამ ინსტრუმენტის არასაკმარისად ეფექტიანობა.

ნორმის შეჩერების მექანიზმის მნიშვნელობის პარალელურად, საქართველოს საკონსტიტუციო სამართალწარმოების პრაქტიკაში იზრდება მისი დანიშნულებაც. სარჩელთა დიდ უმრავლესობაში მოსარჩელები შუამდგომლობენ ნორმის შეჩერებაზე, თუმცა არცთუ ისე წარმატებულად. შეჩერებულ ნორმათა რაოდენობა მწირია. შესაძლოა, ეს შედეგი, ერთი მხრივ, ნორმის შეჩერების თანმდევი რისკების სირთულეების გააზრებით, სასამართლოს ფრთხილი მიდგომით აიხსნას, ხოლო, მეორე მხრივ, მოსარჩელებთა არათანმიმდევრული, დაუსაბუთებელი მოთხოვნით. ორივე შემთხვევაში მნიშვნელოვანია ნორმის შეჩერების ინსტრუმენტის დანიშნულების, ძირითადი სტანდარტებისა და პრაქტიკული მახასიათებლების გააზრება. ამასთან, ნებისმიერი მექანიზმის სიცოცხლისუნარიანობა არსებითად არის დამოკიდებული როგორც მისი გამომყენებლის, ასევე საკანონმდებლო ავტორის ხედვასა და ჩამოყალიბებულ მიდგომაზე. მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლო, ერთი შეხედვით, მწყობრ პრაქტიკას ავითარებს აღნიშნული ინსტრუმენტის გამოყენებისას, ცალკეული გადაწყვეტილებები ტოვებს სივრცეს განსხვავებული, საპირისპირო აზრის გამოსათქმელად.

I. სადავო ნორმის მოქმედების შეჩერების ინსტრუმენტი როგორც უფლების დაცვის ერთადერთი უალტერნატივო საშუალება

კონსტიტუციით გარანტირებული სამართლიანი სასამართლოს უფლების ნამდვილი არსით ქმედითობას უდიდესი მნიშვნელობა აქვს დემოკრატიული და სამართლებრივი სახელმწიფოსათვის. „ამა თუ იმ უფლებით სრულად სარგებლობის უზრუნველყოფის უმნიშვნელოვანესი გარანტია ზუსტად მისი სასამართლოში დაცვის შესაძლებლობაა. თუკი არ იქნება უფლების დარღვევის თავიდან აცილების ან დარღვეული უფლების აღდგენის შესაძლებლობა, სამართლებრივი ბერკეტი, თავად უფლებით სარგებლობა დადგება კითხვის ნიშნის ქვეშ“.²

¹ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს საოქმო ჩანაწერი საქმეზე N3/9/682 „საქართველოს მოქალაქე ლევან გვათუა საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, 2015 წლის 25 ნოემბერი.

² საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება საქმეზე N1/466 „საქართველოს სახალხო დამცველი პარლამენტის წინააღმდეგ“, 2010 წლის 28 ივნისი. პარაგრაფი II-14.

საკონსტიტუციო სასამართლოს განმარტებით, სამართლიანი სასამართლოს უფლება, მათ შორის, იცავს საკონსტიტუციო სასამართლოში საქმის სამართლიანად განხილვისა და გადაწყვეტის უფლებასაც. ამასთან, „სასამართლოსადმი მიმართვის უფლება, რომელიც საკონსტიტუციო სასამართლოსადმი მიმართვის უფლებასაც მოიცავს, უნდა იყოს არა ილუზორული, არამედ ქმნიდეს პირის უფლებებში ჯეროვნად აღდგენის რეალურ შესაძლებლობას და წარმოადგენდეს უფლების დაცვის ეფექტურ საშუალებას“.³ სასამართლო კონტროლი (კონსტიტუციური მართლმსაჯულება) ეფექტიანია, თუ მოსარჩელეს აქვს მოლოდინი და რეალური შესაძლებლობა იმისა, რომ დაიცვას საკუთარი უფლებები - დარღვეულ უფლებაზე ეფექტური რეაგირების ან უფლების დარღვევის თავიდან აცილების (პრევენციის) გზით. სწორედ მოსარჩელის უფლებების ამგვარი, ეფექტური დაცვის უზრუნველსაყოფად კანონმდებლობა ითვალისწინებს სადავო ნორმის მოქმედების შეჩერების შესაძლებლობას.

აღსანიშნავია, რომ საკონსტიტუციო სამართალწარმოების შესახებ არსებული კანონმდებლობა უფლების დაცვის პრევენციული საშუალების მხოლოდ ერთადერთ სახეს - ნორმის მოქმედების შეჩერების მექანიზმს ითვალისწინებს. ამ მხრივ, სხვა ქვეყნების კანონმდებლობები, რიგ შემთხვევებში, მეტი მოქნილობით ხასიათდებიან, მაგალითად, „საკონსტიტუციო სასამართლოს ორგანიზებისა და ფუნქციონირების შესახებ“⁴ ალბანეთის რესპუბლიკის კანონის 59-ე მუხლის თანახმად, საკონსტიტუციო სასამართლო უფლებამოსილია, შეაჩეროს პოლიტიკური პარტიებისა და ორგანიზაციების საქმიანობა მანამ, სანამ საქმეზე მიღებული იქნება საბოლოო გადაწყვეტილება. „ბოსნია და ჰერცეგოვინას საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ რეგლამენტი“⁵ 64-ე მუხლის შესაბამისად, საკონსტიტუციო სასამართლომ, შესაძლოა, მიიღოს ნებისმიერი დროებითი ღონისძიება, რომელსაც იგი საჭიროდ მიიჩნევს მხარეების ინტერესებისთვის ან საკონსტიტუციო სასამართლოში პროცესის შესაბამისი ფუნქციონირებისათვის. გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ კანონის 32-ე მუხლი ადგენს საკონსტიტუციო სასამართლოს უფლებამოსილებას, გამოიყენოს დროებითი ღონისძიება იმ შემთხვევაში, თუკი ეს „აუცილებელია სერიოზული ზიანის თავიდან ასაცილებლად, გარდაუვალი საფრთხის მოსაგერიებლად ან, თუკი არსებობს სხვა სერიოზული მიზეზი საზოგადოებრივი კეთილდღეობის დასაცავად“.⁶ დროებითი ღონისძიება გაგებულია აგრეთვე როგორც სასამართლოს უფლება, შეაჩეროს კანონის ძალაში შესვლა.⁷

---

³ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება საქმეზე N3/2/577 ა(ა)იპ “ადამიანის უფლებების სწავლებისა და მონიტორინგის ცენტრი (EMC)” და საქართველოს მოქალაქე ვახუშტი მენაბდე საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ”, 2014 წლის 14 დეკემბერი. პარაგრაფი II-30.

⁴ მუხლი 59, ალბანეთის რესპუბლიკის კანონი „საკონსტიტუციო სასამართლოს ორგანიზებისა და ფუნქციონირების შესახებ“. 15 ივლისი, 1998. N-8373 ხელმისაწვდომია აქ: http://www.gjk.gov.al/web/law_nr_8577_date_10_02_2000_84.pdf [უკანასკნელად გადამოწმდა 2018 წლის 18 ნოემბერს].

⁵ 64-ე მუხლი, „ბოსნია და ჰერცეგოვინას საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ რეგლამენტი“. 17 ნოემბერი, 2014 წელი. N-569/14 ხელმისაწვდომია აქ: <http://www.ccbh.ba/osnovni-akti/pravila-suda/drugidiodio/?title=poglavlje-ii-odluke-i-drugi-akti-ustavnog-suda> [უკანასკნელად გადამოწმდა 2018 წლის 18 ნოემბერს].

⁶ მუხლი 32, გერმანიის კანონი „ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ“. 11 აგვისტო, 1993. BGBl. I S. 1473. 8373 ხელმისაწვდომია აქ:

მეტიც, ზოგიერთ ქვეყანაში საკონსტიტუციო სასამართლოები სარგებლობენ კომპეტენციით, დაავალონ შესაბამის სახელმწიფო ორგანოებს პოზიტიური ქმედებების განხორციელება, რათა უზრუნველყოფილი იქნეს განმცხადებლისათვის ზიანის მიყენების აცილება (მაგალითად, გერმანია, მალტა, ლიხტენშტეინი, სამხრეთ აფრიკა, შვეიცარია).

სადავო ნორმის მოქმედების შეჩერების მექანიზმის მთავარი მიზანი, როგორც უკვე აღინიშნა, პირის უფლების გამოუსწორებელი დარღვევის საფრთხის პრევენციაა. სადავო ნორმის მოქმედება, გარკვეულ შემთხვევაში, შესაძლოა, მოსარჩელე მხარეს შეუქცევად ზიანს აყენებდეს, რა დროსაც სასამართლოს დროულ, პრინციპულ რეაგირებას საციცოცხლოდ აუცილებელი ღირებულებითი ძალა ენიჭება.⁸ საკონსტიტუციო სასამართლოს განმარტებით, „სადავო აქტის მოქმედების შეჩერება წარმოადგენს უალრესად მნიშვნელოვან პრევენციულ უფლებადაცვით მექანიზმს და მნიშვნელოვანწილად განაპირობებს საკონსტიტუციო სასამართლოს ეფექტიანობას“.⁹ შესაბამისად, ამ ინსტიტუტის საჭირო დროს და საჭირო მასშტაბებით გამოყენება აუცილებელი და შეუცვლელი საშუალებაა ფუნდამენტური უფლებების შეუქცევადად დარღვევის საფრთხის წინაშე მდგარი მოსარჩელეებისათვის. ამდენად, უფლების დაცვის ამ პრევენციული ინსტიტუტის არსებობა განსაკუთრებულ დანიშნულებას იძენს მისი მნიშვნელობისა და იმ გარემოების გამო, რომ კანონმდებლობა არ ითვალისწინებს უფლების დაცვის სხვა პრევენციულ ღონისძიებას.

II. ნორმის მოქმედების შეჩერების წინაპირობები და თანმდევნი რისკები

„საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონის 25-ე მუხლის მე-5 პუნქტის შესაბამისად, „თუ საკონსტიტუციო სასამართლო მიიჩნევს, რომ ნორმატიული აქტის მოქმედებას შეუძლია ერთ-ერთი მხარისათვის გამოუსწორებელი შედეგები გამოიწვიოს, შეუძლია საქმეზე საბოლოო გადაწყვეტილების მიღებამდე ან უფრო ნაკლები ვადით შეაჩეროს სადავო აქტის ან მისი სათანადო ნაწილის მოქმედება“. ხსენებული რეგულაცია სადავო ნორმის მოქმედების შეჩერების წინაპირობად ასახელებს **ერთ-ერთი მხარისათვის გამოუსწორებელი ზიანის მიყენების ფაქტის არსებობას**. თუმცა ამ მექანიზმის ამოქმედება მხოლოდ აღნიშნული გარემოების დაკმაყოფილებასთან არ არის დაკავშირებული. სხვაგვარად, საკონსტიტუციო სასამართლოს პრაქტიკაში ჩამოყალიბდა ის წინაპირობები, რომელთა არსებობის შემთხვევაშიც სასამართლო ღირებულებათა კონფლიქტს - სამართლებრივ უსაფრთხოებასა და ადამიანის უფლებების ეფექტურ, ქმედით დაცვას შორის - ამ უკანასკნელის სასარგებლოდ გადაწყვეტს.

<https://www.gesetze-im-internet.de/bverfgg/BjNR002430951.html> [უკანასკნელად გადამოწმდა 2018 წლის 18 ნოემბერს].

⁷ ა. როდია, "დროებითი ღონისძიების არსი და პრობლემური საკითხები, ლატვიის საკონსტიტუციო სასამართლოს პრაქტიკა", 6 „საკონსტიტუციო სამართლის მიმოხილვა“, 2013. გვ. 118, იხ. ციტირება: კანონი ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ. იურიდიული ტექსტები, გვ. 29. Bonn: Internationes, 1996, გვ. 29.

⁸ იხ. სქოლიო 1 *გემოთ*.

⁹ იხ. სქოლიო 3 *გემოთ*. პარაგრაფი II-35.

საკონსტიტუციო სასამართლო სადავო ნორმის მოქმედების შეჩერების საკითხს წყვეტს *ex officio*¹⁰ ანდა მხარის მოთხოვნით. საკონსტიტუციო სასამართლომ არაერთ საქმეზე აღნიშნა, რომ „საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონის 25-ე მუხლის მე-5 პუნქტით დადგენილია საკონსტიტუციო სამართალწარმოების უმნიშვნელოვანესი მექანიზმი, რომელიც უზრუნველყოფს უფლებების ან საჯარო ინტერესის პრევენციულ დაცვას იმ შემთხვევაში, თუ არსებობს საფრთხე, რომ სადავო ნორმის მოქმედებამ შეიძლება გამოიწვიოს გამოუსწორებელი შედეგი. საკონსტიტუციო სასამართლოს განმარტებით, „გამოუსწორებელი შედეგის დადგომა ნიშნავს ისეთ ვითარებას, როდესაც ნორმის მოქმედებამ შეიძლება გამოიწვიოს უფლების შეუქცევადი დარღვევა და დამდგარი შედეგის გამოსწორება შეუძლებელი იქნება ნორმის არაკონსტიტუციურად ცნობის შემთხვევაშიც კი. ამასთან, პირს ასეთი შედეგის თავიდან აცილების სხვა სამართლებრივი შესაძლებლობა არ გააჩნია“.¹¹

ამავე დროს, საკონსტიტუციო სასამართლოს განმარტების თანახმად, „სადავო ნორმის მოქმედების შეჩერების შესახებ შუამდგომლობა შეიძლება იმ შემთხვევაში დაკმაყოფილდეს, თუ ასეთ გადაწყვეტილებას შეუძლია, მოახდინოს მოსარჩელე მხარისათვის გამოუსწორებელი შედეგის თავიდან აცილება, მისი პრევენცია“.¹² აღნიშნულიდან გამომდინარე, სადავო ნორმის მოქმედების შეჩერების საფუძველი შეიძლება არსებობდეს მხოლოდ იმ საგამონაკლისო შემთხვევაში, თუ მათი შეჩერება ცვლის მოსარჩელის სამართლებრივ მდგომარეობას, შესაძლებელს ხდის იმ ზიანის თავიდან აცილებას, რომელიც მას სადავო ნორმის მოქმედების შედეგად შეიძლება მიადგეს.

გარდა ამისა, ნორმის მოქმედების შეჩერების საკითხის გადაწყვეტისას სასამართლო ასევე მხედველობაში იღებს მესამე პირების ინტერესს. „სადავო ნორმის შეჩერების თაობაზე მოსარჩელის მოთხოვნასთან დაკავშირებით უნდა აღინიშნოს, რომ ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში სადავო ნორმის მოქმედების შეჩერების შესახებ გადაწყვეტილების მიღებისას სასამართლომ უნდა შეაფასოს ნორმის შეჩერებით გამოწვეული სხვათა უფლებების დარღვევის საფრთხეც“.¹³ აღნიშნულიდან გამომდინარე, „სასამართლო მხოლოდ უკიდურეს შემთხვევაში მიმართავს სადავო აქტის მოქმედების შეჩერების ღონისძიებას, მხოლოდ მაშინ, როდესაც მხარისათვის გამოუსწორებელი ზიანის მიყენების საფრთხე აშკარაა და არ არსებობს მესამე პირებისა და საზოგადოებრივი ინტერესების გაუმართლებელი შეზღუდვის რისკები“.¹⁴

¹⁰ საკუთარი ინიციატივით საკონსტიტუციო სასამართლომ სადავო ნორმა შეაჩერა მხოლოდ ერთხელ. იხ. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს საოქმო ჩანაწერი საქმეზე N3/6/668 „საქართველოს პარლამენტის წევრთა ჯგუფი (ზურაბ აბაშიძე, გიორგი ბარამიძე, დავით ბაქრაძე და სხვები, სულ 39 დეპუტატი) საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, 2015 წელი, 12 ოქტომბერი. პარაგრაფები II- 26-28.

¹¹ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს საოქმო ჩანაწერი საქმეზე N1/3/452,453 „საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია და საქართველოს სახალხო დამცველი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, 2008 წლის 20 მაისი. პარაგრაფი II-2.

¹² საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს საოქმო ჩანაწერი საქმეზე N1/7/681 „„შს ტელეკომპანია საქართველო“ საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, 2015 წლის 13 ნოემბერი. პარაგრაფი II-34.

¹³ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს საოქმო ჩანაწერი საქმეზე N1/509 „საქართველოს მოქალაქე სოფიო ებრალიძე საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, 2012 წლის 7 ნოემბერი. პარაგრაფი II-9.

¹⁴ იხ. სქოლიო 3 შემოთ. პარაგრაფი II-34.

მაშასადამე, სადავო ნორმის მოქმედების შეჩერება შემდეგი კუმულაციური პირობების დაკმაყოფილებასთან არის დაკავშირებული: 1. მოსარჩელისათვის გამოუსწორებელი ზიანის მიყენების საფრთხე, რომლის აღმოფხვრა ვერ მოხდება სასამართლოს მიერ სარჩელის დაკმაყოფილების შემთხვევაშიც; 2. აღნიშნული საფრთხე უნდა იყოს რეალური, მყისიერი; 3. პირს ასეთი შედეგის თავიდან აცილების სხვა სამართლებრივი შესაძლებლობა არ უნდა გააჩნდეს; 4. სადავო ნორმის მოქმედების შეჩერება შედეგად უნდა იწვევდეს მოსარჩელისათვის გამოუსწორებელი ზიანის თავიდან აცილებას (პრევენციას); 5. ნორმის მოქმედების შეჩერება არ უნდა განაპირობებდეს სხვათა უფლებების გაუმართლებელ შემზღუდვას.¹⁵

ხსენებული წინაპირობების საფუძველზე, ნორმის შეჩერება ფართოდაა დამკვიდრებული სხვა ქვეყნების კანონმდებლობასა და საერთაშორისო სასამართლოებშიც. ვენეციის კომისია უთითებს, რომ შეჩერების პირობები არ უნდა იყოს ძალიან მკაცრი.¹⁶ თუმცა, განსაკუთრებით, ნორმატიული აქტების შემთხვევაში, შეჩერების ღონისძიების გამოყენებისას გათვალისწინებული უნდა იქნეს ის დამდგარი ზიანი, რომელთა გამოსწორებაც ვერ მოხდება.¹⁷

თუმცა სადავო ნორმის კონსტიტუციურობის პრეზუმფციის ვითარებაში, ნორმის მოქმედების შეჩერება მეტად საფრთხილო ხდება, ვინაიდან სამართლებრივ სივრცეში ნორმა მოქმედებას წყვეტს საკითხების არსებითი შესწავლის გარეშე. საკონსტიტუციო სასამართლომ ნორმის მოქმედების შეჩერებით წარმოშობილ საფრთხედ დაინახა სადავო აქტის მოქმედების შეჩერებით წარმოშობილი ხანგრძლივი „საკანონმდებლო ვაკუუმის“ წარმოშობა და, ამგვარად, მესამე პირების ინტერესების ხელყოფა.¹⁸ სასამართლოს განმარტებით, „ნორმატიული აქტებით დადგენილი ქვეყნის ზოგადსავალდებულო წესები ემსახურება საზოგადოებრივი ცხოვრების შესაბამისი სფეროების მოწესრიგებას და კონკრეტული ლეგიტიმური მიზნის მიღწევას, კერძო და საჯარო ინტერესების დაცვას. რიგ შემთხვევებში სადავო ნორმატიული აქტის მოქმედების შეჩერებამ შესაძლებელია შეზღუდოს როგორც კერძო, ისე საჯარო ინტერესები და დააზიანოს ის ღირებულება, რის დასაცავადაც არის მიღებული ეს აქტი“.¹⁹

აღნიშნულიდან გამომდინარე, ნორმის მოქმედების შეჩერების პროცესში განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიენიჭოს მის რეგულირების სფეროს, მიზნებს და ნორმის მოქმედების ინტერესის მქონე სუბიექტების უფლებრივ მდგომარეობას. სადავო ნორმის მოქმედების

---

¹⁵ ქ.ერემადე, „თავისუფლების დამცველნი თავისუფლების ძიებაში“, „მერიდიანის“ გამომცემლობა, 2018. გვ.406.

¹⁶ European Commission for Democracy Through Law (Venice Commission), "Comments on the Draft Law on the Constitutional Court of the Republic of Serbia." [კომენტარები სერბეთის რესპუბლიკის საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ კანონის პროექტზე], (ვენეციის კომისიის ვებგვერდი) 2007 წლის 19-20 ოქტომბერი, CDL-AD(2007)039, ხელმისაწვდომია აქ: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdfid=CDL-AD\(2007\)039-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdfid=CDL-AD(2007)039-e) [უკანასკნელად გადამოწმდა 2018 წლის 25 ნოემბერს].

¹⁷ European Commission for Democracy Through Law (Venice Commission), "STUDY ON INDIVIDUAL ACCESS TO CONSTITUTIONAL JUSTICE" [კონსტიტუციური მართლმსაჯულების ინდივიდუალური ხელმისაწვდომობა], (ვენეციის კომისიის ვებგვერდი) 2010 წლის 17-18 დეკემბერი, CDL-AD(2010)039, ხელმისაწვდომია აქ: [https://www.venice.coe.int/WebForms/documents/default.aspx?pdfid=CDL-AD\(2010\)039rev-e](https://www.venice.coe.int/WebForms/documents/default.aspx?pdfid=CDL-AD(2010)039rev-e) [უკანასკნელად გადამოწმდა 2018 წლის 25 ნოემბერს].

¹⁸ იხ. სქოლიო 3 *მემოთ*. პარაგრაფი II-19.

¹⁹ *იქვე*, პარაგრაფი II-22.

შეჩერება მნიშვნელოვან საფრთხეს უქმნის სამართლებრივ უსაფრთხოებას. სამართლებრივი უსაფრთხოების უზრუნველყოფის მოტივით, ზოგიერთი სახელმწიფოს კანონმდებლობა არ ითვალისწინებს სადავო აქტის შეჩერების მექანიზმს (მაგ.: ალჟირი, ანდორა, აზერბაიჯანი, ბელორუსია, ბულგარეთი, ჩეხეთის რესპუბლიკა, საფრანგეთი, უნგრეთი, ლატვია, ლუქსემბურგი, მოლდოვა, მონტენეგრო, პორტუგალია, რუსეთი, შვედეთი, უკრაინა). გარდა სამართლებრივი უსაფრთხოებისა, შეჩერების ინსტრუმენტი პოლიტიკურად მოტივირებული კრიტიკის საგანიც ხდება, რამდენადაც საკონსტიტუციო სასამართლოს არსებითი განხილვის გარეშე შეუძლია გადაწყვიტოს საკითხი და ამ და სხვა ბერკეტების მეშვეობით მნიშვნელოვანი გავლენა მოახდინოს პოლიტიკურ პროცესებზე.

თუმცა ნორმის მოქმედების შეჩერების ნეგატიური ეფექტების შიშების საფუძველზე მოცემული მექანიზმის გამოყენებაზე უარის თქმა კონსტიტუციით დაცული სიკეთების დაზიანების ისეთივე რისკებს შეიცავს, როგორსაც მისი, ყოველ ჯერზე, გაუაზრებლად გამოყენება. საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ საქმეზე გადაწყვეტილების გამოტანა სტატისტიკურად თვეებთან, ზოგ შემთხვევაში კი წლებთან არის დაკავშირებული. სადავო ნორმის მოქმედების შეჩერება, ამ პროცესში, ერთადერთი საშუალებაა, რათა, ერთი მხრივ, მოსარჩელეს არ მიადგეს გამოუსწორებელი ზიანი და, მეორე მხრივ, საკონსტიტუციო სასამართლოსაც მიეცეს საკმარისი, ობიექტური დრო საქმეზე დასაბუთებული გადაწყვეტილების მისაღებად. შესაბამისად, საკონსტიტუციო სასამართლოს საკითხის გადაწყვეტისას განსაკუთრებული სიფრთხილე მართებს, რათა სწორად შეაფასოს ურთიერთდაპირისპირებული ინტერესები, ნორმის შეჩერების ან შეჩერებაზე უარის თქმის თანმდევი რისკები და მიიღოს მხოლოდ იმგვარი გადაწყვეტილება, რომელიც ძირითადი უფლებების დაცვასა და მათ სრულფასოვნად რეალიზაციას კითხვის ნიშნის ქვეშ არ დააყენებს.

III. ნორმის მოქმედების შეჩერების ინსტიტუტის საკანონმდებლო ფორმაცია

ნორმის მოქმედების შეჩერების ინსტრუმენტის თავდაპირველი რედაქცია ორგზის გახდა საკანონმდებლო ცვლილების საგანი. ორივე ჯერზე, საკონსტიტუციო სასამართლომ ადამიანის უფლებების ეფექტიანი დაცვის მოტივით, საქართველოს კონსტიტუციის 42-ე მუხლის (2018 წლის 16 დეკემბრამდე მოქმედი რედაქცია) ფარგლებში, არაკონსტიტუციურად ცნო ახლად ჩამოყალიბებული ნორმები.

პირველ შემთხვევაში კანონმდებელმა შეზღუდა ნორმის შეჩერების ვადები და შეჩერებული ნორმა დადგენილი ვადის გასვლის შემდგომ ავტომატურად მოიყვანა მოქმედებაში.²⁰ მარტივად, სასამართლოს ჩართული წამბომის რეჟიმში უნდა შეეფასებინა ნორმის კონსტიტუციურობა. კანონმდებლის ამგვარი რეგულაციის ლეგიტიმური მიზანი, მესამე პირთათვის ნორმის შეჩერების შესაძლო თანმდევი ნეგატიური შედეგის აცილება, გაზიარებული იქნა საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერაც. თუმცა სასამართლომ სადავო ნორმა ბლანკეტური და აბსოლუტური შეზღუდვების და მესამე პირებისთვის *a priori* უპირა-

---

²⁰ „საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ“ საქართველოს ორგანულ კანონში ცვლილების შეტანის თაობაზე საქართველოს ორგანული კანონის (რეგისტრაციის ნომერი 649-III) 1-ლი მუხლის მე-3 ქვეპუნქტი.

ტესობის მინიჭების საფუძვლით დაიწუნა. ინტერესთა დაბალანსება, რომელიც საკონსტიტუციო სასამართლოს ფუნქციის მთავარი ელემენტია, კანონმდებელმა, ამ მოწესრიგებით, საკუთარ ხელში აიღო და მნიშვნელოვნად შეამცირა სასამართლოს მოქნილობის ალბათობა.²¹ საკონსტიტუციო სასამართლომ ნორმა არაკონსტიტუციურად ცნო, რამდენადაც მიიჩნია, რომ მიზნის მიღწევის ალტერნატიული, ნაკლებად მზღუდავი საშუალებებიც არსებობდა. კერძოდ, ნორმის შეჩერება ინდივიდუალურად მოსარჩელესთან მიმართებით. სასამართლოს განმარტებით, ზოგიერთ შემთხვევაში, მაგალითად, როდესაც მაღალია ნორმის შეჩერებით გამოწვეული სავარაუდო ზიანის ალბათობა, ამგვარი მექანიზმი შესაძლებელია, მართლაც წარმოადგენდეს პრობლემის გადაჭრის უფრო ზუსტ, უკეთესად მორგებულ მექანიზმს, რომელიც, ერთი მხრივ, დაიცავს მოსარჩელის ინტერესს, არ მოხდეს მისი უფლებების შეუქცევადი დარღვევა, ხოლო, მეორე მხრივ, ნორმის მოქმედების შეჩერება ნაკლებად გამოიწვევდა საჯარო ინტერესების ან მესამე პირების უფლებების დარღვევის საფრთხეს.²²

თითქოს სასამართლოს ამგვარ განმარტებასა და მიდგომას კანონმდებლისთვის ხელი უნდა შეეწყოს როგორც ნორმის შეჩერების ინსტრუმენტის მნიშვნელობის გააზრებაში, ასევე ახალი რედაქციით ჩამოყალიბების საუკეთესო გზების პოვნაში, თუმცაღა მეორე, ახლად ჩამოყალიბებული მოწესრიგება²³ კვლავ არ აღმოჩნდა სიცოცხლისუნარიანი.

ნორმის შეჩერების ახალ მოდელში, ისევ მესამე პირთა ინტერესების დაცვის მიზნებით, შეიზღუდა ინსტრუმენტის მოქნილობა. აღნიშნულ საკანონმდებლო ცვლილებებში პირველი სირთულე უკავშირდებოდა ნორმის შეჩერების ინსტიტუტის გამოყენების სტადიას. სასამართლოს მხოლოდ განმწესრიგებელ სხდომაზე შეეძლო ნორმის შეჩერება. აღნიშნულთან დაკავშირებით, გაზიარებული იქნა მოსარჩელის პოზიცია, რომ სადავო ნორმატიული აქტის მოქმედების შედეგად, გამოუსწორებელი ზიანი შესაძლოა დადგეს საქმის განხილვის ნებისმიერ ეტაპზე.²⁴ რაც შეეხება მეორე საკითხს, კანონმდებელმა ჩათვალა, რომ ზოგიერთ შემთხვევაში დროებითი შეჩერების ეფექტი უტოლდებოდა ნორმის არაკონსტიტუციურად ცნობას და ამ მოტივით ამ ინსტრუმენტის გამოყენება პლენუმის კომპეტენციას დაუქვემდებარა. საკონსტიტუციო სასამართლომ არაკონსტიტუციურად ცნო ნორმის ახალი რედაქცია, რამდენადაც გაუმართლებლად მიიჩნია კოლეგიისთვის ნორმის შეჩერების აკრძალვა იმ პირობებში, როდესაც კოლეგიას ნორმის არაკონსტიტუციურად ცნობა შეეძლო. ამასთან, მიუთითა, რომ კოლეგიის მიერ საკითხის შესწავლა და, მოგვიანებით, პლენუმის მიერ სრული შემადგენლობის ხმათა უმრავლესობით საკითხის გადაწყვეტა

²¹ იხ. სქოლიო 3 *გემოთ*. პარაგრაფები II-43-44.

²² *იქვე*. პარაგრაფი II-25.

²³ „საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ“ საქართველოს ორგანულ კანონში ცვლილების შეტანის თაობაზე საქართველოს ორგანული კანონის (რეგისტრაციის ნომერი 5161-რს) მე-9 მუხლის „ა“ ქვეპუნქტი.

²⁴ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება საქმეზე N3/5/768,769,790,792 „საქართველოს პარლამენტის წევრთა ჯგუფი(დავით ბაქრაძე, სერგო რატიანი, როლანდ ახალაია, ლევან ბეჟაშვილი და სხვები, სულ 38 დეპუტატი), საქართველოს მოქალაქეები - ერასტი ჯაკობია და კარინე შახპარონიანი, საქართველოს მოქალაქეები - ნინო კოტიშაძე, ანი დოლიძე, ელენე სამადაბეგიშვილი და სხვები, აგრეთვე, საქართველოს პარლამენტის წევრთა ჯგუფი (ლევან ბეჟაშვილი, გიორგი ღვინიაშვილი, ირმა ნადირაშვილი, პეტრე ცისკარიშვილი და სხვები, სულ 38 დეპუტატი) საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, 2016 წლის 29 დეკემბერი. პარაგრაფი II-132.

არაგონივრულს ხდიდა საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ გადაწყვეტილების მიღების ზოგად წესს.²⁵

თუ საკონსტიტუციო სასამართლომ მიუთითა, რომ ახალი მოწესრიგება არაგონივრული იყო და ილუზორულს ხდიდა ინსტრუმენტს (ნორმის შეჩერებას), ვენეციის კომისიამ იგივე საკითხი უცნაურად და არალოგიკურად მიიჩნია. ახლად ჩამოყალიბებული რედაქცია კომისიის დასკვნითაც სრულად იქნა დაწუნებული.²⁶

აღსანიშნავია, რომ კანონმდებლის მიერ განხორციელებულ ცვლილებებს წინ უსწრებდა ნორმის შეჩერება ორ ისეთ მნიშვნელოვან საკითხზე, როგორებიც იყო ე. წ. „რუსთავი 2-ისა“²⁷ და „ეროვნული ბანკის“²⁸ საქმეები. კეთილსინდისიერი კანონმდებლის პრეზუმცია გვაფიქრებინებს, რომ მისი მოტივაცია, ცვლილებები შეეტანა მანამდე არსებულ წესში და გარკვეულწილად შეეზღუდა მექანიზმის ფარგლები, განპირობებული უნდა ყოფილიყო პრაქტიკაში დანახული სირთულეებით, მესამე პირთა ინტერესების დარღვევის რისკების გააზრებით და არა ხსენებულ საქმეებზე სადავო ნორმების შეჩერების შიშით ნაკარნახევი. თუმცა ისიც ნათელია, რომ, საუკეთესო შემთხვევაში, კანონმდებელს იგივე მიზნების მიღწევისათვის შეეძლო, მინიმუმ, გაეზიარებინა სასამართლოს წინარე გადაწყვეტილებებში გამოხატული პოზიცია და რისკები ცალკეულ შემთხვევაში ინდივიდუალური შეჩერების დაშვებით დაეზღვა. აღსანიშნავია, რომ საკანონმდებლო ცვლილება თავიდანვე არ იყო მოწონებული კანონმდებელთა ნაწილის მიერ და სწორედ ეს ოპოზიციური ნაწილი წარმოადგენდა მოსარჩელეს ხსენებულ საქმეზე. მოსარჩელემ, საკონსტიტუციო სასამართლოსათვის მიმართვით, წარმატებით გააგრძელა საკანონმდებლო დონეზე წაგებული ბრძოლა.²⁹ შედეგად, დაიცვა საკონსტიტუციო სასამართლოს ეფექტიანობა, სხვაგვარად, ადამიანის უფლებები და თავისუფლებები.

დღესდღეობით, „საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ“ საქართველოს ორგანულ კანონში განხორციელებული რეფორმა არ შეეხება ნორმის შეჩერების მექანიზმს. კანონმდებლის პოზიცია, უცვლელად დაეტოვა ეს ინსტრუმენტი, შესაძლოა, იყოს როგორც სასამართლოს დამაჯერებლად დასაბუთებული პოზიციის გაზიარების, ასევე საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებით ბოჭვის ვალდებულების შედეგი.

ერთმნიშვნელოვანია, რომ კანონმდებლის როლი, ნორმის შეჩერების ინსტრუმენტის ეფექტიან ფუნქციონირებაში, საკონსტიტუციო სასამართლოსთვის ადეკვატური მოდელის

---

²⁵ *გემოთ* სქოლიო 24, პარაგრაფი II-163.

²⁶ European Commission for Democracy Through Law (Venice Commission), "GEORGIA OPINION ON THE AMENDMENTS TO THE ORGANIC LAW ON THE CONSTITUTIONAL COURT AND TO THE LAW ON CONSTITUTIONAL LEGAL PROCEEDINGS" [საქართველო, მოსაზრება დამატებებზე „საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ“ საქართველოს ორგანულ კანონსა და „საკონსტიტუციო სასამართლოს სამართალწარმოების შესახებ“ საქართველოს კანონზე], (ვენეციის კომისიის ვებგვერდი) 2016 წლის 10-11 ივნისი, CDL-AD(2016)017, ხელმისაწვდომია აქ: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2016\)017-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2016)017-e) [უკანასკნელად გადამოწმდა 2018 წლის 25 ნოემბერს].

²⁷ საკონსტიტუციო სასამართლოს საოქმო ჩანაწერი საქმეზე №1/6/675 „შპს სამაუწყებლო კომპანია რუსთავი 2“ და „შპს ტელეკომპანია საქართველო“ საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, 2015 წლის 22 ნოემბერი.

²⁸ იხ. სქოლიო 10 *გემოთ*.

²⁹ ა. შაიო, „ხელისუფლების თვითშეზღუდვა, კონსტიტუციონალიზმის შესავალი“, „სებანის“ გამომცემლობა, 2003. გვ. 291.

შეთავაზებაში ვლინდება, ხოლო შემდგომ მისი პრაქტიკული ქმედითობა სასამართლოს ტვირთია. ამ, ერთი შეხედვით, ბუნებრივ პროცესს, საკანონმდებლო ორგანოს მხრიდან, სწორი გადაწყვეტილების სერიოზული დეფიციტი ართულებს. ზოგადად, საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ პარლამენტის მიერ მიღებული ხარვეზიანი, მით უფრო, არაკონსტიტუციური ნორმები საფრთხეს უქმნის არა მხოლოდ სამართლებრივ წესრიგს, არამედ თავად სასამართლოს ფუნქციონირებას, ადამიანის უფლებების დაცვას. აღნიშნული დაშვებისა და წინარე ცვლილების გათვალისწინებით, მნიშვნელოვანია, საქართველოს პარლამენტმა ნებისმიერი მომდევნო ცვლილება მეტად სკრუპულოზურად, მიზნის თანაბრობიერად განახორციელოს. ამასთან, ერთმნიშვნელოვანია, რომ საკონსტიტუციო სასამართლოს ადეკვატური ინსტრუმენტით აღჭურვა და ისეთი მექანიზმების შექმნა, რომელიც უზრუნველყოფს სასამართლოს მიზნობრივ ფუნქციონირებას, საკანონმდებლო ორგანოს არა მხოლოდ პრეროგატივაა, არამედ ვალდებულებაც.

IV. ნორმის მოქმედების შეჩერების თაობაზე პრაქტიკაში გამოვლენილი ხარვეზები

საკონსტიტუციო სასამართლომ დროებითი ღონისძიება - სადავო ნორმის მოქმედების შეჩერება - პრაქტიკაში სულ რამდენჯერმე (ექვსჯერ) გამოიყენა. წინამდებარე ნაშრომის მიზანს არ წარმოადგენს თითოეული მათგანის დეტალური მიმოხილვა, მათი ანალიზი, არამედ ყურადღება გამახვილდება იმ ხარვეზებზე, რომლებმაც, ავტორთა აზრით, პრაქტიკაში თავი იჩინა.

ა. ერთ-ერთი მხარისათვის გამოუსწორებელი ზიანის მიყენების შეფასების კრიტერიუმები

როგორც უკვე აღინიშნა, სადავო ნორმის მოქმედების შეჩერების ერთ-ერთ წინაპირობას წარმოადგენს მხარისათვის გამოუსწორებელი ზიანის მიყენების ფაქტის არსებობა. ამასთან, ეს ის გარემოებაა, რომელსაც სასამართლო საკითხის გადაწყვეტისას პირველ რიგში აფასებს (მისი არარსებობის შემთხვევაში აღარ დგას ნორმის შეჩერების სხვა წინაპირობების შეფასების საჭიროება).

სასამართლო გამოუსწორებელ ზიანად მიიჩნევს მოსარჩელის უფლების შეუქცევად დარღვევას, შემთხვევას, როდესაც ნორმის არაკონსტიტუციურად ცნობის შემთხვევაშიც შეუძლებელი ხდება დარღვეულ უფლებაში აღდგენა. ზიანის მითითების და მტკიცების ვალდებულება მოსარჩელე მხარის ტვირთია. მიუხედავად იმისა, რომ სასამართლოს აქვს კომპეტენცია, საკუთარი ინიციატივით შეაჩეროს ნორმა, შესაბამისად, ამ მექანიზმის საჭიროებისას თავად განსაზღვროს ზიანის რისკებიც, მხარის არასაკმარისი დასაბუთების პირობებში, ყოველთვის უარი ითქმის ნორმის საბოლოო შეჩერებაზე. ასეთი მიდგომა, ერთი მხრივ, შესაძლოა, მართლდებოდეს სასამართლოს ობიექტური სიფრთხილით, თუმცა, მეორე მხრივ, ნორმის შეჩერების საკითხზე მტკიცების ტვირთის აბსოლუტურად მოსარჩელისთვის გადაკისრება ამცირებდეს სასამართლოს როლს, რაც, საბოლოო ჯამში, კითხვებს ბადებს მართლმსაჯულების ეფექტურობაზე.

ბ. თავისუფლების აღკვეთის საფრთხე როგორც გამოსწორებადი ზიანი

სადავო ნორმის მოქმედების შეჩერების მოთხოვნით საკონსტიტუციო სასამართლოს არაერთი მოსარჩელე მომართავს. განსაკუთრებით დიდია ამგვარი მომართვიანობა სისხლის სამართლის ნორმებთან დაკავშირებით. მას შემდეგ, რაც საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლომ პირველად მიიღო გადაწყვეტილება ქმედებისათვის გათვალისწინებული სასჯელის პროპორციულობის თაობაზე,³⁰ სასამართლოში იმატა სასჯელების კონსტიტუციურობის შემოწმების მოთხოვნებმა და პასუხისმგებლობის დამდგენი ნორმების შეჩერების შუამდგომლობებმა.

თუმცა საკონსტიტუციო სასამართლო, ყოველ ჯერზე, თავისუფლების აღკვეთის კონკრეტული საფრთხის წინაშე მდგარი ან უკვე თავისუფლება აღკვეთილი მოსარჩელების მოთხოვნას სადავო ნორმის მოქმედების შეჩერების შესახებ არ აკმაყოფილებს ერთი და იმავე არგუმენტზე დაყრდნობით. კერძოდ, მყარად ჩამოყალიბებული პრაქტიკის თანახმად, თავისუფლების აღკვეთის სახით სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის დამდგენი ნორმები (რომლებიც შეიძლება არის კიდევ არაკონსტიტუციური) არ აყენებს მოსარჩელეს გამოუსწორებელ ზიანს. სხვაგვარად, სასამართლოს მითითებით, საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება წარმოადგენს განაჩენის გადასინჯვის საფუძველს, მათ შორის, დანიშნული სასჯელის ნაწილში. აღნიშნულის გამო, იმ ფაქტზე მითითება, რომ მოსარჩელეს შესაძლოა სასჯელის სახედ დაეკისროს თავისუფლების აღკვეთა სადავო ნორმის საფუძველზე, ვერ გამოდგება მისგან მომდინარე გამოუსწორებელი შედეგის დადგომის დასაბამებლად.³¹ შესაბამისად, ის გარემოება, რომ საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება სისხლის სამართლის საქმის გადასინჯვის სამართლებრივ საფუძველს ქმნის, მოსარჩელეს არაკონსტიტუციურ ნორმაზე დაყრდნობით, უსამართლოდ აღკვეთილი თავისუფლების დაბრუნების შანსს აძლევს. თავად საკონსტიტუციო სასამართლოს კი უქმნის კომფორტს, დამატებითი დასაბამების გარეშე, უარი თქვას სადავო ნორმის შეჩერების თაობაზე.

ბუნებრივია, სასამართლოს მიერ მიღებული თითოეული აქტის შესაბამისი დასაბამება, გადაწყვეტილების ობიექტურ არგუმენტაციაზე დაყრდნობა არსებითად მნიშვნელოვანია სასამართლოს ავტორიტეტისათვის. საკონსტიტუციო სასამართლოს განმარტებით, „სამართლიანი სასამართლოს უფლების შემადგენელი ნაწილია ასევე უფლება დასაბამებულ გადაწყვეტილებაზე [...]. დაუსაბამებელმა, გაურკვეველმა და ზოგადად ფორმულირებებმა შესაძლოა მხარეებს შეუქმნას შთაბეჭდილება, რომ მართლმსაჯულება იყო თვითნებური და მას აკლდა გამჭვირვალობა. სასამართლომ საკმარისი სიცხადით უნდა წარმოადგინოს

³⁰ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება საქმეზე N1/4/592 „საქართველოს მოქალაქე ბექა წიქარიშვილი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, 2015 წლის 24 ოქტომბერი.

³¹ იხ. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს საოქმო ჩანაწერი საქმეზე N1/17/882 „საქართველოს მოქალაქე პაატა ჩერქეშიშვილი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, 2017 წლის 13 ოქტომბერი; საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს საოქმო ჩანაწერი საქმეზე N1/2/696 „საქართველოს მოქალაქე ლაშა ბახუთაშვილი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, 2017 წლის 6 თებერვალი; საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს საოქმო ჩანაწერი საქმეზე N1/21/701, 722, 725 „საქართველოს მოქალაქეები ჯამბულ გვიანიძე, დავით ხომერიკი და ლაშა გაგიშვილი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, 2016 წლის 20 დეკემბერი; საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს საოქმო ჩანაწერი საქმეზე N1/11/657 „საქართველოს მოქალაქე გიორგი ფუტყარაძე საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, 2016 წლის 17 ივნისი.

დასაბუთება, რომელსაც ეფუძნება მის მიერ მიღებული გადაწყვეტილება“.³² ამასთან, „საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებები ხელს უნდა უწყობდეს სამართლის განვითარებას. რამდენად არის ასეთი თითოეული გადაწყვეტილება, შესაბამისად, რამდენად ქმედითი, ეფექტური და სამართლიანია სასამართლო, ამაზე ობიექტური პასუხები თავად გადაწყვეტილებებშია“.³³

შესაბამისად, სასამართლოს მოეთხოვება ამა თუ იმ აქტის დასაბუთებისას იყოს თანმიმდევრული, ადეკვატური და საზოგადოებაში (განსაკუთრებით, მოსარჩელე მხარისათვის) არ ტოვებდეს უსამართლობის, არაობიექტურობის განცდას. როგორც უკვე აღინიშნა, სასჯელებზე მსჯელობისას სასამართლო, ნორმის მოქმედების შეჩერების თაობაზე, შუამდგომლობებს არ აკმაყოფილებს გამოუსწორებელი ზიანის არარსებობის მოტივით. სასამართლოს მითითებით, სადავო ნორმის არაკონსტიტუციურად ცნობის შემთხვევაში, საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება, როგორც ახლად გამოვლენილი გარემოება, გახდება მოსარჩელის გათავისუფლების საფუძველი.

პარადოქსული ამ ვითარებაში ის გარემოებაა, რომ ამგვარ არგუმენტაციას საკონსტიტუციო სასამართლო ავითარებს იმ უფლებასთან მიმართებით, რომელიც მისივე განმარტებით, „ფუნდამენტური უფლებების ერთ-ერთ ძირითად საყრდენს წარმოადგენს და, კონსტიტუციის თანახმად, საგანგებო დაცვას ექვემდებარება“.³⁴ უფრო მეტიც, სასამართლო განმარტავს, რომ „ფიზიკური თავისუფლების შეზღუდვა და განსაკუთრებით კი, მისი ყველაზე ინტენსიური ფორმა – თავისუფლების აღკვეთა აფერხებს და ზოგჯერ სრულიადაც გამორიცხავს ადამიანის მიერ სხვა უფლებებისა და თავისუფლებების რეალიზაციას“.³⁵ შესაბამისად, გაუგებარი და აუხსნელია, ამ ფონზე რა აძლევს სასამართლოს იმის თქმის საფუძველს, რომ არაკონსტიტუციურ ნორმაზე დაყრდნობით, პირების თავისუფლების აღკვეთა მათთვის არ არის გამოუსწორებელი ზიანის მომტანი. მართალია, საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილების გამოტანის შემდეგ, ნორმის არაკონსტიტუციურად ცნობის შემთხვევაში, მოხდება თუ არა მათ მიმართ გამოტანილი გადაწყვეტილების გადასინჯვა და, ამგვარად, მომავალში უფლებების დარღვევის პრევენცია, მაგრამ კონსტიტუციური სარჩელით სასამართლოსადმი მიმართვიდან საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ გადაწყვეტილების გამოტანამდე (რაც, ხშირად, ხანგრძლივ პერსპექტივასთანაა დაკავშირებული) არაკონსტიტუციურ ნორმაზე დაყრდნობით, არაკონსტიტუციურად აღკვეთილი თავისუფლება მოსარჩელისათვის ყოველთვის იქნება თავისი არსით შეუქცევადი. ამ მხრივ პარალელი შეიძლება გავავლოთ გერმანიის საკონსტიტუციო სასამართლოს სრულიად საპირისპირო პრაქტიკასთან, რომლის თანახმადაც, პირის თავისუფლების არაკონსტიტუციურ საწყისებზე აღკვეთა წარმოადგენს პირისათვის გამოუსწორებელი ზიანის საფრთხეს

³² იხ. სქოლიო 3 გეომთ. პარაგრაფი II-10.

³³ ქ. ერემაძე, „საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილების იურიდიული ძალის საკითხთან დაკავშირებული აქტუალური პრობლემები“, 6 „საკონსტიტუციო სამართლის მიმოხილვა“, 2013. გვ. 3.

³⁴ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება საქმეზე N3/2/503,513 საქართველოს მოქალაქეები - ლევან იზორია და დავით-მიხეილ შუბლაძე საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, 2013 წლის 11 აპრილი. პარაგრაფი II-1.

³⁵ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება საქმეზე N2/1/415 „საქართველოს სახალხო დამცველი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, 2009 წლის 6 აპრილი. პარაგრაფი II-6 .

იმ არგუმენტზე დაყრდნობით, რომ თავისუფლებას განსაკუთრებული წონა აქვს კონსტიტუციურ ღირებულებათა წესრიგში.³⁶

აღნიშნულის გათვალისწინებით, მოსარჩელისათვის გამოუსწორებელი ზიანის საფრთხეების შეფასებისას საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ მოყვანილი დასაბუთება არ შეესაბამება შეზღუდვის რეალურ შინაარსს. პასუხისმგებლობის დამდგენი ნორმის მოქმედების შეჩერების პროცესში სასამართლოს მიერ განვითარებული მწირი არგუმენტაცია მოსარჩელებში იწვევს უსამართლობის განცდას, რაც არსებულ მოცემულობაში ლოგიკურად და რაციონალურად უნდა მივიჩნიოთ. თავისუფლების აღკვეთის შემთხვევაში ადამიანი კარგავს სხვა უფლებებით სარგებლობის შესაძლებლობას, ამიტომ არაკონსტიტუციურ ნორმაზე დაყრდნობით თავისუფლების აღკვეთა უფლების დარღვევის ერთ-ერთ ყველაზე ინტენსიურ ფორმას წარმოადგენს. შესაბამისად, ნორმის მოქმედების შეჩერების ინსტიტუტიდან პასუხისმგებლობის დამდგენი ნორმების შეჩერებისათვის სივრცის არდატოვება საკონსტიტუციო სასამართლოს პრაქტიკის მნიშვნელოვან ხარვეზს წარმოადგენს. ამ მხრივ, საინტერესოა, ზემოაღნიშნული, გერმანიის საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება, რომლის შესაბამისადაც, დროებითი ღონისძიების გამოყენებისას სასამართლოს შეფასების საგანი კონკრეტული დანაშაულის შემადგენლობა და პირიდან მომდინარე რისკებია. ამის საპირისპიროდ, საკონსტიტუციო სასამართლოს პრაქტიკის შესაბამისად, სისხლის სამართალში საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილების ეფექტების გამო, ბლანკეტურად, ამა თუ იმ დანაშაულის საშიშროების, პირიდან მომდინარე საფრთხეების და სხვა დაკავშირებული გარემოებების შეფასების, ანალიზის გარეშე გამოირიცხება მიყენებული ზიანის გამოსწორების შეუძლებლობა და, შესაბამისად, ნორმის მოქმედების შეჩერება. ამგვარი მიდგომა მნიშვნელოვნად აკნინებს ძირითადი უფლებების არსს, რის გამოც, ამ მიმართულებით, აუცილებელია საკონსტიტუციო სასამართლოს პრაქტიკის დახვეწა.

გ. მოსამართლეთა დანიშვნა შესაძლო არაკონსტიტუციურ ნორმებზე დაყრდნობით როგორც გამოსწორებადი ზიანი

საკონსტიტუციო სასამართლოს პრაქტიკაში ნორმის შეჩერებაზე უარის თქმის საინტერესო მაგალითია N717 კონსტიტუციურ სარჩელზე მიღებული საოქმო ჩანაწერი.³⁷ ხსენებულ კონსტიტუციურ სარჩელში მოსარჩელები მოითხოვდნენ იმ ნორმების შეჩერებას, რომლე-

---

³⁶ გერმანიის საკონსტიტუციო სასამართლოს დროებითი განკარგულება საქმეზე 2 BvR 769/10, 2010 წლის 19 მაისი, პარაგრაფი 2. ხელმისაწვდომია აქ: https://www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Entscheidungen/DE/2010/05/rk20100519_2bvr076910.html [უკანასკნელად გადამოწმდა 2018 წლის 20 ნოემბერს]. თუმცა, ხსენებულ საქმეზე, დროებითი განკარგულებით საკითხის წინასწარ მოწესრიგებაზე სასამართლომ უარი თქვა იმ გარემოებაზე მითითებით, რომ განმცხადებლის მხრიდან მომდინარეობდა მნიშვნელოვანი საფრთხე. კერძოდ, იგი იყო მსჯავრდებული ისეთი დანაშაულების ჩადენისთვის, როგორც არის ადამიანთა ვაჭრობა, სხეულის დაზიანება, თავისუფლების უკანონო აღკვეთა და სექსუალური ძალადობა. აღნიშნულის გათვალისწინებით, არსებობდა რისკი იმისა, რომ იგი ისევ ჩაიდენდა დანაშაულს, რაც გამოიწვევდა მსხვერპლთა ფიზიკურ და ფსიქოლოგიურ ზიანს.

³⁷ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს საოქმო ჩანაწერი საქმეზე N3/2/717 „საქართველოს მოქალაქეები მთვარისა კველიშვილი, ნაზი დოთიაშვილი და მარინა გლოველი“, 2016 წლის 1 ივნისი.

ბიც აწესრიგებდნენ მოსამართლეთა თანამდებობაზე დანიშვნის წესს.³⁸ განსახილველ საქმეში სასამართლომ გარდაუვლად არ მიიჩნია ზიანი, რომელიც მოსამართლეობის კანდიდატებს ექმნებოდათ შესაძლო დაუსაბუთებელი გადაწყვეტილებისა და მისი (გადაწყვეტილების) გასაჩივრების შეუძლებლობით. საპირწონედ სხვა კანდიდატთა ინტერესები და საჯარო ინტერესი, კერძოდ, მართლმსაჯულების ეფექტიანობა დასახელდა, რომლის მიღწევისთვისაც საჭირო იყო მოსამართლეთა რაოდენობის გაზრდა.³⁹ აღნიშნული გადაწყვეტის სირთულეს საკითხის მაღალი პოლიტიკური ფასი და ზიანის კომპლექსურობა წარმოადგენს. ამ შემთხვევაში ინტერესის საგანი ეს უკანასკნელია. ნებისმიერი მესამე პირისთვის თავიდანვე ცხადი იყო, რომ ცდომილება, რომელიც ნორმის არაკონსტიტუციურობის შემთხვევაში იარსებებდა, მოსამართლეთა დანიშვნისა და მართლმსაჯულების ორგანიზების იმჟამინდელ წესრიგში გამოუსწორებელი შედეგის მომტანი იქნებოდა, რამდენადაც არ არსებობდა დანიშნული მოსამართლის უფლებამოსილების შეწყვეტის ან მათი კონსტიტუციის შესაბამისი მოწესრიგებით ხელახლა შეფასების შესაძლებლობა. საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილების სამართლებრივი ეფექტის გათვალისწინებით, ნორმათა არაკონსტიტუციურად ცნობის პირობებში შეუძლებელი იქნებოდა უკვე მიღებული გადაწყვეტილების შეცვლა, გამოსწორება.

ხსენებულ საქმეში სასამართლოს შეეძლო გაეთვალისწინებინა, რომ სადავო ნორმების საფუძველზე მართლმსაჯულების ინტერესი იდგა არა პოტენციური, არამედ რეალური საფრთხის წინაშე. ამ საფუძველით, ნაცვლად მკაცრი ფორმალისტური მიდგომისა, მოსარჩელის ზიანის შეფასებისას უნდა ეზრუნა ინტერესთა რეალურ, ობიექტურ დაბალანსებაზე.

საქმის მთავარი სირთულე იმ ინტერესის შეფასება აღმოჩნდა, რომელიც უპირისპირდებოდა მოსარჩელის სურვილს ნორმის შეჩერებაზე. კერძოდ, სასამართლოს შეფასებით, არსებობდა მოსარჩელეთა ინტერესთან კონფლიქტში მყოფი ორი ინტერესი, პირველი - სხვა მოსამართლეებისა, რომლებიც კონკურსში მონაწილეობდნენ და მეორე - საზოგადოების, სწრაფი მართლმსაჯულების უზრუნველყოფა მომხდარიყო მოსამართლეების გაზრდის ხარჯზე. საკითხის გადაწყვეტისას სასამართლომ მხედველობაში არ მიღო, რომ ზიანი, საფრთხე, რომელსაც სადავო ნორმები ქმნიდნენ მოსარჩელე პირისთვის, იდენტური პრობლემა იყო სხვა მოსამართლეობის კანდიდატებისთვისაც. ხოლო, რაც შეეხება საჯარო ინტერესს, მოსამართლეთა რაოდენობის მომატება, სწრაფი მართლმსაჯულების მიღწევის მიზნით, ვერაფრით გადაწონიდა საზოგადოების იმ ინტერესს, რომ მოსამართლეთა შერჩევა კონსტიტუციურად საეჭვო ნორმების საფუძველზე არ განხორციელებულიყო. ამასთან, გასათვალისწინებელი იყო, რომ მართლმსაჯულების სისტემაში, მოსამართლეთა გამწესებასთან, უფლებამოსილების შეწყვეტასთან მიმართებით დაშვებული ნებისმიერი შეცდომა თავისთავად გამოუსწორებელი იქნებოდა.⁴⁰ თუ სასამართლო გაიზიარებდა აღნიშნულ მსჯელობას, დამკვიდრებული სტანდარტების პირობებში ნორმების შეჩერების სირთულე მოსარჩელის შეუქცევადი ზიანის შეფასების ნაწილში რჩებოდა. კერძოდ,

³⁸ გემოთ სქოლიო 37, პარაგრაფი II-16.

³⁹ იქვე, პარაგრაფი I-21.

⁴⁰ აღნიშნული არგუმენტების არსებობის შესახებ უთითებდნენ მოსამართლეები განსხვავებულ აზრში. იხ. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრების - ქეთევან ერემაძის და მაია კობალეიშვილის განსხვავებული აზრი საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს პლენუმის საოქმო ჩანაწერზე №3/2/717, 2016 წლის 2 ივნისი.

მოსარჩელე მხარეს შესაძლო დაუსაბუთებელი გადაწყვეტილებით და გასაჩივრების შეუძლებლობით ადგებოდა ზიანი, თუმცა ვერც იმის აბსოლუტურ ალბათობას გამოვრიცხავთ, რომ მომავალში ეს ზიანი გამოსწორებადი ყოფილიყო. ასეთ მოცემულობაში მართებული იქნებოდა, სასამართლოს მხედველობაში მიეღო საერთო სურათი და იმ პირობებშიც კი, თუ უგულებელყოფდა მართლმსაჯულების ზოგად ინტერესებს, მესამე პირთა ინტერესების დარღვევის რისკის არარსებობის გათვალისწინებით, მოსარჩელების იმჟამინდელი გამოუსწორებელი ზიანი შეჩერების საფუძვლად მიეღო. ამდენად, შეჩერების ინსტრუმენტის ეფექტიანობა არ შეემცირებინა მომავალში ზიანის ჰიპოთეტურად გამოსწორების შესაძლებლობაზე მითითებით. საგულისხმოა, რომ საკონსტიტუციო სასამართლო წინარე პრაქტიკით უშვებდა ისეთი ნორმატიული აქტის არსებობას, რომელიც თავისი არსით შესაძლოა არ შეიცავდა მესამე პირების ინტერესის დაზიანების საფრთხეს და, რომ ასეთ შემთხვევაში, შეჩერების სტანდარტის მკაცრ ჩარჩოებში მოქცევა არ იქნებოდა გამართლებული.⁴¹ სასამართლოს სწორედ ასეთი მიდგომით შეეძლო დაპირისპირებული ინტერესების დაბალანსება.

ამასთან, სასამართლოსთვის თავიდანვე ცხადი იყო საკუთარი გადაწყვეტილებების მიღების ტემპი და საკითხის შეფასებისას მხედველობაში უნდა მიეღო ის ზიანი, რომელიც ნორმების მოქმედებას მოჰყვებოდა მისი არაკონსტიტუციურობის შემთხვევაში ან, მინიმუმ, შეუჩერებლობის პირობებში, სწრაფი გადაწყვეტით დაეზღვია არსებული რისკები. ხსენებული არგუმენტების გათვალისწინებით, საკამათოა, ნორმის არშეჩერების გადაწყვეტილებისას დაშვებული იქნა შეცდომა, რომლის თავიდან აცილებაც შესაძლებელი იყო, თუ აღნიშნული გადაწყვეტა თავისთავად სწორი, თუმცა „მკაცრად ფორმალისტურია“. ნებისმიერ შემთხვევაში, ცალსახაა, რომ სადავო ნორმების საფუძველზე მოსამართლეთა დანიშვნას ხელი არ შეუწყვია მართლმსაჯულების სისტემისთვის, ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლებების დაცვისთვის.

დ. მესამე პირების ინტერესების დაბალანსებასთან დაკავშირებული პრაქტიკული ხარკვები

როგორც უკვე აღინიშნა, სადავო ნორმის მოქმედების შეჩერების საკითხის გადაწყვეტისას, საკონსტიტუციო სასამართლო აფასებს ნორმის მოქმედების შეჩერებით გამოწვეულ ნეგატიურ სამართლებრივ ეფექტებს. სხვაგვარად, ნორმა შეჩერდება მხოლოდ და მხოლოდ იმ საგამონაკლისო შემთხვევაში, როდესაც მისი მოქმედების შეჩერებით დაცული სიკეთე (მოსარჩელისათვის გამოუსწორებელი ზიანის აცილება) აღემატება სხვათა უფლებების დარღვევის საფრთხეს. საკონსტიტუციო სასამართლოს პრაქტიკის შესაბამისად, „ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში სადავო ნორმის მოქმედების შეჩერების შესახებ გადაწყვეტილების მიღებისას სასამართლომ უნდა შეაფასოს ნორმის შეჩერებით გამოწვეული სხვათა უფლებების დარღვევის საფრთხეც“.⁴² თუმცა ამ თვალსაზრისით, მესამე პირების ან/და საზოგადოებრივი ინტერესის დარღვევის საფრთხეების შეფასებასთან დაკავშირებით, სასამართლო არცთუ ისე თანმიმდევრულია.

⁴¹ იხ. სქოლიო 3 მემოთ. პარაგრაფები II-40-41.
⁴² საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს საოქმო ჩანაწერი საქმეზე N1/5/860 „საქართველოს მოქალაქეები – გიორგი ოკუჯავა, ელენე სხირტლაძე, გიორგი ღლონტი და სხვები საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, 2017 წლის 7 თებერვალი. პარაგრაფი II-13.

ხსენებულ საკითხთან მიმართებით საინტერესოა საკონსტიტუციო სასამართლოს 2015 წლის 22 ნოემბრის №1/6/675 საოქმო ჩანაწერი საქმეზე „შპს სამაუნწყებლო კომპანია რუსთავი 2“ და „შპს ტელეკომპანია საქართველო“ საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“. მოცემულ შემთხვევაში საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლომ დააკმაყოფილა მოსარჩელე მხარის მოთხოვნა და შეაჩერა საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 268-ე მუხლის პირველი ნაწილის „8“ ქვეპუნქტის მოქმედება. სადავო ნორმა განსაზღვრავდა პირველი ინსტანციის სასამართლოს მიერ მიღებული გადაწყვეტილების დაუყოვნებელი აღსრულების საფუძვლებს. კერძოდ, თუ არსებობდა საფრთხე, რომ განსაკუთრებულ გარემოებათა გამო გადაწყვეტილების აღსრულების დაყოვნება გადამხდევინებელს მნიშვნელოვან ზიანს მიაყენებდა ან, თუ გადაწყვეტილების აღსრულება შეუძლებელი აღმოჩნდებოდა, სასამართლოს შეეძლო, მხარეთა თხოვნით, მთლიანად ან ნაწილობრივ დაუყოვნებლივ აღსასრულებლად გადაეცა გადაწყვეტილება.

საკონსტიტუციო სასამართლომ ნორმის მოქმედება შეაჩერა იმ მოტივით, რომ მოსარჩელის წინააღმდეგ საერთო სასამართლოს მიერ მიღებული გადაწყვეტილების დაუყოვნებლივი აღსრულების შედეგად, მას შესაძლოა, სადავო ქონებაზე დაეკარგა საკუთრების უფლება. იმავდროულად, მოსარჩელეს არ გააჩნდა ქონების დაბრუნების სამართლებრივად განჭვრეტადი შესაძლებლობა, რაც წარმოშობდა მისთვის გამოუსწორებელ ზიანს.⁴³ თუმცა საკონსტიტუციო სასამართლოს საოქმო ჩანაწერში არ შეუფასებია სადავო ნორმის მოქმედების ფარგლები, მის საფუძველზე რეგულირებული სამართლებრივი ურთიერთობა. სასამართლომ სადავო ნორმის მოქმედება შეაჩერა სრულად, მის რომელიმე ნორმატიულ შინაარსზე მითითების გარეშე (აღსანიშნავია ის გარემოება, რომ საკონსტიტუციო სასამართლომ საკითხის არსებითად გადაწყვეტისას სადავო ნორმა არაკონსტიტუციურად ცნო მხოლოდ სადავო ქონების საკუთრებაში გადაცემის შესახებ სასამართლოს გადაწყვეტილების დაუყოვნებლივ აღსრულების ნაწილში). ამასთან, სასამართლო საკუთარ აქტში არც ერთ ფრაზას არ უთმობს ნორმის მოქმედების შეჩერებით გამოწვეული სხვათა უფლებების დარღვევის საფრთხეების შეფასებას. მაშასადამე, სასამართლომ თავადვე, დამატებითი არგუმენტაციის გარეშე, გადაუხვია მის მიერვე ჩამოყალიბებული ნორმის მოქმედების შეჩერების სტანდარტებს.

საინტერესოა ის სირთულეები, რაც საკონსტიტუციო სასამართლოს დასახელებულმა საოქმო ჩანაწერმა წარმოშვა და რისი აღმოფხვრაც, განეიტრალებაც საერთო სასამართლოების თავსატეხად იქცა. კერძოდ, პრობლემის მასშტაბურობის წარმოსაჩინად მოკლედ მიმოვიხილავთ შეჩერებულ ნორმას და იმ რისკებს, რაც საკონსტიტუციო სასამართლომ სათანადოდ არ (ვერ) განჭვრიტა და სამართლებრივი შეფასების მიღმა დატოვა. უფრო კონკრეტულად, საერთო სასამართლოების პრაქტიკაში, დაუყოვნებლივი აღსრულება გამოიყენებოდა სხვადასხვა დავასთან მიმართებით, მაგალითად, ხელშეკრულების შეუსრულებლობასთან დაკავშირებულ დავებსა და სხვა ქონებრივ დავებზე, მათ შორის, ისეთ შემთხვევაში, როდესაც ვალდებული პირის მიერ გარკვეული ქმედების დაუყოვნებლივ განხორციელებას არსებითი, ზოგ შემთხვევაში, სასიცოცხლო მნიშვნელობაც კი გააჩნდა მოსარჩელისათვის. ამასთან, დაუყოვნებლივი აღსრულების ხსენებული ნორმა ასევე

---

⁴³ იხ. სქოლიო 27 შემოთ. პარაგრაფი II-5.

აქტიურად გამოიყენებოდა საოჯახო საქმეთა განხილვისას, კერძოდ, არასრულწლოვნებთან დაკავშირებულ დავებზე, განსაკუთრებით ისეთ შემთხვევებში, როდესაც საქმე ეხებოდა არასრულწლოვნის სახელმწიფო საზღვრის გარეთ გაყვანის უფლების მინიჭების საკითხს, ასევე ბავშვის საცხოვრებელი ადგილის განსაზღვრას, მშობლისა და ბავშვის სხვა ურთიერთობების დარეგულირებას. გარდა სამოქალაქო დავებისა, დაუყოვნებლივი აღსრულება ასევე გამოიყენებოდა ადმინისტრაციულ საქმეებზე, მათ შორის, ინდივიდუალური ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტის ბათილად ცნობისა და ახალი აქტის ან ქმედების განხორციელების დაგადადებულების შესახებ მოთხოვნების შემთხვევებში.

ამ მხრივ, ყურადსაღებია საერთო სასამართლოების პრაქტიკა და ის გარემოება, თუ როგორ ცდილობდა მართლმსაჯულების განმახორციელებელი ორგანო სამართლებრივი ვაკუუმის ადამიანის უფლებების სასარგებლოდ განმარტებას/მოდიფიცირებას. უზენაესი სასამართლოს 2016 წლის 20 მაისის განჩინებაში (საქმე N²ას-260-248-2016) ასახულია თბილისის საქალაქო სასამართლოსა და სააპელაციო სასამართლოს არგუმენტაცია, რომლის შესაბამისადაც, მიუხედავად საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ დაუყოვნებლივი აღსრულების შესახებ ნორმის შეჩერებისა, სასამართლოებმა გადაწყვეტილება მიაქციეს დაუყოვნებლივ აღსასრულებლად, მათ შორის, საერთაშორისო კონვენციებზე მითითებით და იმაზე აპელირებით, თუ რაოდენ მნიშვნელოვანია ბავშვის განვითარების თვალსაზრისით, მისი და მშობლის ურთიერთობა და, ხშირ შემთხვევაში, ამ საკითხზე მიღებული გადაწყვეტილების დაუყოვნებლივი აღსრულება. შესაბამისად, საერთო სასამართლოები ცდილობდნენ შეჩერებული ნორმა კონკრეტულ, სპეციფიკურ შემთხვევასთან მიმართებით მოეყვანათ მოქმედებაში ანალოგიების, საერთაშორისო კონვენციების და სხვა არგუმენტების მოშველიების წყალობით. თუმცა შესაძლოა, ადამიანის უფლებების სასარგებლოდ საერთო სასამართლოების მიერ მიღებული გადაწყვეტილებები, საკითხისადმი არაფორმალისტური მიდგომა დადებითადაც შეფასდეს. ადამიანის უფლებების დაცვა საკონსტიტუციო სასამართლოს პრიორიტეტული მიმართულებაა. თუმცა სამეცნიერო ლიტერატურაში არსებული ცალკეული მოსაზრების თანახმად, ადამიანის უფლებების დაცვა, უპირველესად, სწორედ საერთო სასამართლოს ფუნქციაა.⁴⁴ გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოც მიუთითებს, რომ საერთო სასამართლო ვალდებულია, თვითონვე დაძლიოს კონსტიტუციით დადგენილი ძირითადი უფლებების დარღვევის ფაქტი.⁴⁵ ძირითადი უფლებების დაცვის თვალსაზრისით, როგორც საერთო სასამართლო, ისე საკონსტიტუციო სასამართლო პარალელურ ფუნქციებს ასრულებს.⁴⁶

---

⁴⁴ გ. ხუბუა, "საკონსტიტუციო სასამართლო როგორც კონსტიტუციური ორგანო" წიგნში ნონა თოდუა (რედაქტორი) "გურამ ნაჭყებია - 75 საიუბილეო კრებული", მერიდიანი, 2016. გვ. 462. იხ. ციტირება: Sodan, H., Staat und Verfassungsgerichtsbarkeit, 2010, S. 61, BVerfGE 96, 27.

⁴⁵ იქვე იხ. ციტირება: BVerfGE 49, 2525.

⁴⁶ იქვე იხ. ციტირება: Schlaich, Das Bundesverfassungsgericht, 4. Aufl. 1997, Rn. 19.

დასკვნის მაგიერ

საკონსტიტუციო სასამართლოში საქმის განხილვა და გადაწყვეტა ხშირ შემთხვევაში ხანგრძლივ პერსპექტივებთან არის დაკავშირებული.⁴⁷ დარღვეულ უფლებაში აღდგენისა თუ უფლების დარღვევის თავიდან აცილების მიზნებიდან გამომდინარე, საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილების მიღების ხანგრძლივი პერსპექტივა ზოგ შემთხვევაში საკმარისი საფუძველია იმისათვის, რომ ეს სასამართლო განხილულ იქნეს როგორც მოსარჩელის უფლების დაცვის არაეფექტური სამართლებრივი შესაძლებლობა. ამგვარი ლოგიკა განსაკუთრებული სიმწვავეთ ისეთი კატეგორიის საქმეებში წარმოჩინდება, როდესაც სასამართლოს დროულ რეაგირებას არსებითი მნიშვნელობა აქვს მოსარჩელის უფლებების შეუქცევადი დარღვევის რისკების განეიტრალების მიზნებისათვის.

სადავო ნორმის მოქმედების შეჩერება საკონსტიტუციო სასამართლოს სწორედ ის მნიშვნელოვანი კომპეტენციური შესაძლებლობაა, რომლითაც სასამართლოს შესწევს უნარი, საქმის არსებითად გადაწყვეტამდე შეაჩეროს შესაძლო არაკონსტიტუციური ნორმის მოქმედება, რათა მოსარჩელისათვის გამოუსწორებელი ზიანის დადგომამ აზრი არ დაუკარგოს მისთვის კონსტიტუციური მართლმსაჯულების შემდგომ განხორციელებას. მიუხედავად ამ ინსტრუმენტის ფუნქციური მნიშვნელობისა, მასშტაბურია ის ნეგატიური შედეგებიც, რომლებიც, გარკვეულ შემთხვევაში, შესაძლოა, ნორმის მოქმედების შეჩერებამ წარმოშვას. სწორედ ამიტომ, საკონსტიტუციო სასამართლო დგას იმ გამოწვევის წინაშე, კონფლიქტში მყოფი ინტერესები სამართლიანად დააბალანსოს.

ნაშრომში განხილული ცალკეული მაგალითები გვაძლევს იმის დაშვების შესაძლებლობას, რომ სასამართლოს პრაქტიკაში არსებობს შემთხვევები, რომლებიც გარკვეული ხარვეზებით ხასიათდება. აღნიშნული გადაწყვეტები ხდება არა მხოლოდ ორმხრივი მსჯელობის, არამედ ობიექტური კრიტიკის საგანიც. საგულისხმოა შესაძლო ზიანის შეფასებისას სასამართლოს ერთგვაროვანი დასაბუთებაც. მარტოოდენ იმის მითითება, რომ ზიანი არ არის საკმარისად მწვავე, მოსარჩელეს არ გაუჩენს დასაბუთებულობის შეგრძნებას. გარდა ამისა, საკამათოა ისიც, თუ ზიანის რა ხარისხი აღწევს სიმწვავის სტანდარტს და რა საზომით შეაფასებს სასამართლო ყოველ კონკრეტულ შემთხვევას. ამ კითხვების ფონზე სასამართლოს საკუთარი აქტების მეტად დასაბუთება და საკითხის მეტი დამაჯერებლობით გადაწყვეტა მართებს. უდავოა, რომ ნორმის მოქმედების შეჩერების ინსტრუმენტის დანიშნულებისამებრ ქმედითობისათვის აუცილებელია, სასამართლომ ყოველ ინდივიდუალურ შემთხვევაში საფუძვლიანად შეაფასოს მოსარჩელე მხარის ინტერესი, აგრეთვე სადავო ნორმის შეჩერებიდან გამომდინარე ზიანი და სიფრთხილით მოტივირებულმა არ უარყოს ინდივიდთა რეალური საჭიროებები. ამასთან, ნორმის მოქმედების შეჩერების ინსტრუმენტისადმი კანონმდებლის არაკეთილგონივრული აღქმის პირობებში სასამართლომ უნდა სცადოს, საქართველოს კონსტიტუციის 31-ე მუხლსა და კონსტიტუციის ძირითად პრინციპებში თავად იპოვოს რესურსი, რომ ეს ინსტრუმენტი გახადოს მეტად მოქნილი და ეფექტიანი.

---

⁴⁷საკონსტიტუციო სასამართლოს საქმიანობის მონიტორინგის შედეგები, 2018 წლის 26 მაისი, ხელმისაწვდომია აქ: https://idfi.ge/public/upload/IDFI_Photos_2018/Rule_of_law/final_monitoring_results_of_the_constitutional_court_of_georgia_geo.pdf [უკანასკნელად გადამოწმდა 2018 წლის 25 ნოემბერს].